

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

จากอดีตจนถึงปัจจุบันภาคการเกษตรของไทยนับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ถึงแม้ว่าภาคอุตสาหกรรมจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้น แต่เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังอยู่ในภาคเกษตรกรรม และอาชีพเกษตรกรรมก็นับว่าเป็นอาชีพหลักคู่คนไทยมาช้านาน การเกษตรจึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งผลิตอาหารเลี้ยงประชากรของประเทศ ถึงแม้ว่าในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำภาคเกษตรกรรมยังเป็นภาคการผลิตที่สำคัญ สามารถรองรับแรงงานโดยเฉพาะแรงงานที่ล้นไหลมาจากภาคอุตสาหกรรมได้เป็นอย่างดี เพราะประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรมีพื้นฐานอาชีพทางการเกษตรนั่นเอง ดังนั้นการพัฒนาประเทศจึงต้องเริ่มที่การพัฒนาทางการเกษตร การพัฒนาการเกษตรให้เจริญก้าวหน้าขึ้นจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในการเกษตรและปัจจัยการผลิตให้เหมาะสม เพราะการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและทันสมัยในการผลิตทำให้ผลผลิตเพิ่มสูงขึ้นและมีคุณภาพดี

ปัจจุบันประเทศไทยเปิดเสรีการค้ากับประเทศจีน (FTA) ทำให้ราคาผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะผลไม้เมืองหนาวได้รับผลกระทบค่อนข้างมากราคาคงต่ำ เช่น สาลี่ แอปเปิ้ล เป็นต้น โดยขณะที่ต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าและคุณภาพที่ด้อยกว่า แต่ยังมีผลไม้บางชนิดที่มีศักยภาพพอสามารถสู้ผลไม้จากต่างประเทศได้ เช่น สตรอเบอร์รี่ เป็นต้น สตรอเบอร์รี่ในประเทศไทยมีคุณภาพดี เนื่องจากได้รับการปรับปรุงพันธุ์มาอย่างต่อเนื่อง ขายได้ราคาดี รวมทั้งมีข้อจำกัดในด้านพื้นที่ปลูก คือ ต้องการอากาศที่เย็นจัดในการสร้างตาดอก ราคาไม่ตกต่ำเหมือนผลไม้ชนิดอื่น เช่น ลำไย เงาะ ทุเรียน มะม่วง เป็นต้น อีกทั้งสตรอเบอร์รี่ยังเป็นที่นิยมของผู้บริโภคภายในประเทศและต่างประเทศ ทั้งบริโภคในรูปผลสด และนำไปแปรรูป ซึ่งสตรอเบอร์รี่สามารถทำการแปรรูปได้หลากหลาย

สตรอเบอร์รี่เป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญชนิดหนึ่ง มีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดเชียงใหม่ การจำหน่ายผลผลิตสตรอเบอร์รี่มีทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งสามารถแบ่งการผลิตสำหรับตลาดได้เป็นสองประเภท คือ เพื่อการบริโภคผลสด และเพื่อการแปรรูป ตลาดส่งออกสตรอเบอร์รี่ของไทยเกือบทั้งหมด คือ

ประเทศญี่ปุ่น และปริมาณอีกเล็กน้อยที่ส่งไปประเทศออสเตรเลีย โดยส่งออกในรูปผลิตภัณฑ์แบบแช่แข็งใส่น้ำตาลและแช่แข็งเฉียบพลัน ทั้งที่ในปัจจุบันประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกสตอเบอรี่เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตมีแนวโน้มลดลงในขณะที่ความต้องการสตอเบอรี่ของตลาดญี่ปุ่นมีปริมาณสูงขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากวิธีการผลิตไม่เหมาะสม ทำให้ประสิทธิภาพผลผลิตต่ำทั้งปริมาณและคุณภาพ ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์แปรรูปมีคุณภาพด้อยลงด้วย ซึ่งนับว่ามีผลกระทบต่อปริมาณการส่งออกเป็นอย่างมาก โดยที่ต้นทุนการผลิตสตอเบอรี่ของเกษตรกรกลับสูงมากขึ้นกว่าในอดีต เป็นผลให้เสียเปรียบทางการค้ากับประเทศคู่แข่ง ประกอบกับในปัจจุบันมีการนำผลผลิตสตอเบอรี่มาใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูปภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น

สถานการณ์การผลิต แหล่งปลูกสตอเบอรี่ของจังหวัดเชียงใหม่ อยู่ที่อำเภอ สะเมิง, แม่ริม และอำเภอฝาง ปัจจุบันพื้นที่ปลูกจะเหลือที่อำเภอสะเมิงแห่งเดียว พื้นที่ปลูก ประมาณ 1,500 - 2,000 ไร่/ต่อปี ขึ้นอยู่กับการผลิตไหลของเกษตรกร ปีการผลิต 2547/2548 จังหวัดเชียงใหม่มีพื้นที่ปลูกสตอเบอรี่ ประมาณ 2,261 ไร่ (อำเภอสะเมิง 2,250 ไร่ และ อำเภอฝาง 11 ไร่) ซึ่งมีพื้นที่ปลูกมากกว่าปีการผลิต 2546/2547 ประมาณ 1,177 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 108.58 เนื่องจาก ปีการผลิต 2546/2547 เกษตรกรประสบปัญหาต้นไหลสตอเบอรี่ได้รับความเสียหายจากอากาศแปรปรวน (ฝนตกมากระหว่างเดือนพฤษภาคม - สิงหาคม 2547) ทำให้ต้นไหลสตอเบอรี่เน่า (สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, 2548)

จากสถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การศึกษาความต้องการเทคโนโลยีการผลิตสตอเบอรี่มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วน เพื่อนำผลจากการศึกษาไปใช้เป็นส่วนประกอบสำหรับการแนะนำส่งเสริมการปลูกสตอเบอรี่ให้แก่เกษตรกรและปรับปรุงแก้ไขปัจจัยที่มีต่อการผลิตสตอเบอรี่ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง และพื้นที่ปลูกสตอเบอรี่อื่น ๆ

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

1. ข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร
2. ความรู้ในด้านเทคโนโลยีการผลิตสตรอเบอรี่ของเกษตรกร
3. ความต้องการเทคโนโลยีในการผลิตสตรอเบอรี่ของเกษตรกร
4. ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการผลิตสตรอเบอรี่ของเกษตรกร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อใช้เป็นแนวทางในการประกอบการพิจารณาตัดสินใจเลือกเทคโนโลยีในการผลิตสตรอเบอรี่ที่เหมาะสมในการถ่ายทอดให้ตรงตามความต้องการของเกษตรกร
2. ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการผลิตสตรอเบอรี่ รวมถึงการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการผลิตสตรอเบอรี่ได้ตรงกับสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม
3. เพื่อใช้เป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้ในการพิจารณา จัดทำหรือปรับปรุงโครงการถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการแก่เกษตรกร

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการเทคโนโลยีการผลิตสตรอเบอรี่ของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอเบอรี่เพื่อขายผลผลิต ไม่นับรวมผู้ผลิตต้นไหลในเขตพื้นที่ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ในปีการเพาะปลูก 2548/2549 จำนวนทั้งสิ้น 300 ราย

นิยามศัพท์

“เกษตรกร” หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกสตรอบอรี่เพื่อขายผลสตรอบอรี่ ไม่นับรวมผู้ผลิตต้นไทร ในเขตตำบลบ่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ซึ่งอาจเป็นหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนคนใดคนหนึ่งในการครัวเรือนซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานจริงที่สามารถให้ข้อมูลได้

“ข้อมูลพื้นฐานทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร” หมายถึง ข้อมูลในด้านอายุ ระดับการศึกษาสูงสุด จำนวนสมาชิกในครอบครัว จำนวนแรงงานที่ใช้ในการปลูกสตรอบอรี่ ขนาดพื้นที่ในการปลูกสตรอบอรี่ ประสบการณ์ในการปลูกสตรอบอรี่ รายได้จากการปลูกสตรอบอรี่ต่อปี การเป็นสมาชิกกลุ่มการเกษตร องค์กร หรือสถาบันในท้องถิ่นของเกษตรกร

“ระดับการศึกษาสูงสุด” หมายถึง การศึกษาสูงสุดที่เกษตรกรเข้ารับจนสำเร็จการศึกษา

“จำนวนสมาชิกในครอบครัว” หมายถึง จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อาศัยรวมกันจริงในปัจจุบัน

“จำนวนแรงงานที่ใช้ในการปลูกสตรอบอรี่” หมายถึง จำนวนสมาชิกในครอบครัว เกษตรกรที่ปฏิบัติงานในสวนสตรอบอรี่ และแรงงานรับจ้างที่ปฏิบัติงานในสวนสตรอบอรี่ทั้งแรงงานประจำและแรงงานชั่วคราว

“ขนาดพื้นที่ในการปลูกสตรอบอรี่” หมายถึง จำนวนไร่ของพื้นที่ทั้งหมดที่ใช้ทำการผลิตสตรอบอรี่ทั้งที่เป็นของตนเองและพื้นที่เช่า

“ประสบการณ์ในการผลิตสตรอบอรี่” หมายถึง จำนวนปีในการทำสวนสตรอบอรี่ของเกษตรกรจนถึงปัจจุบัน (ปีการผลิต 2548/2549)

“รายได้” หมายถึง รายได้ทั้งหมดของเกษตรกรซึ่งเป็นรายได้จากการขายผลผลิตสตรอบอรี่และรายได้จากการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร หรืออย่างใดอย่างหนึ่ง โดยไม่หักค่าใช้จ่ายใดๆ ในปีการผลิตที่ผ่านมา

“รายจ่าย” หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการผลิตสตรอเบอรี่และค่าใช้จ่ายในครอบครัวของเกษตรกรทั้งหมดในปีการผลิตที่ผ่านมา

“การเป็นสมาชิกกลุ่มการเกษตร องค์กร หรือสถาบันในท้องถิ่น ” หมายถึง จำนวนกลุ่ม องค์กร หรือสถาบันในท้องถิ่นที่เกษตรกรได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก ได้แก่ สหกรณ์การเกษตร กลุ่มเกษตรกร กลุ่มยุวเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ทั้งนี้ การเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มของเกษตรกรไม่จำกัดจำนวนกลุ่ม เกษตรกรอาจเป็นสมาชิกเพียงกลุ่มเดียว หรือมากกว่านั้นก็ได้

“แหล่งที่ได้รับความรู้เรื่องการปลูกสตรอเบอรี่” หมายถึง จำนวนช่องทางที่เกษตรกร ได้รับข่าวสารทางการเกษตรเป็นประจำทุกวัน ทุกสัปดาห์ ทุกเดือน หรือทุกปี ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ วารสารทางด้านการเกษตร เพื่อนบ้าน ผู้นำท้องถิ่น นิทรรศการ ทักษะศึกษา ฝึกอบรม/ประชุม/ชมการสาธิต เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ พนักงานบริษัทเอกชน ประสบการณ์

“ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตสตรอเบอรี่ของเกษตรกร” หมายถึง ระดับความรู้ของเกษตรกรเกี่ยวกับเทคโนโลยีการผลิตสตรอเบอรี่ ซึ่งเป็นความรู้ที่เกษตรกรมีอยู่ ซึ่งประกอบด้วย การเลือกพื้นที่ การจัดการและการเตรียมดิน การเตรียมพื้นที่ การคัดเลือกต้นไหล และ การปลูก พันธุ์ โรคและแมลง การขนส่งต้นไหล การดูแลระหว่างการปลูก การคลุมแปลง การให้น้ำ การเก็บเกี่ยวและการคัดเลือกรับรู้ การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยวของสตรอเบอรี่ ซึ่งสามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบ หรือเรียกว่า แบบวัดความรู้

“ความต้องการเทคโนโลยีการผลิตสตรอเบอรี่” หมายถึง ความต้องการของเกษตรกรในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการผลิตสตรอเบอรี่ ซึ่งประกอบด้วย การเลือกพื้นที่ การจัดการและการเตรียมดิน การเตรียมพื้นที่ การคัดเลือกต้นไหลและการปลูก พันธุ์ โรคและแมลง การขนส่งต้นไหล การดูแลระหว่างการปลูก การคลุมแปลง การให้น้ำ การเก็บเกี่ยวและการคัดเลือกรับรู้ การจัดการช่วงหลังการเก็บเกี่ยวของสตรอเบอรี่

“การผลิตสตรอเบอรี่” หมายถึง การผลิตผลสตรอเบอรี่เพื่อจำหน่ายผลสตรอเบอรี่ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการผลิตต้นไหล

“ข่าวสารทางการเกษตร” หมายถึง ข่าวสารเกี่ยวกับการผลิตสตรอเบอรี่ ซึ่งมาจากหลายช่องทางได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ วารสารทางด้านเกษตร เพื่อนบ้าน ผู้นำท้องถิ่น นิทรรศการ ทัศนศึกษา ฝึกอบรม/ประชุม/ชมการสาธิต เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ พนักงานบริษัทเอกชน ประสบการณ์

“ศัตรูพืช” หมายถึง เชื้อโรคและแมลงศัตรูพืชต่างๆที่เข้าทำลายสวนสตรอเบอรี่ ทำให้เกิดความเสียหายทั้งด้านการผลิต ปริมาณผลผลิต คุณภาพผลผลิต ซึ่งเป็นปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรผู้ปลูกสตรอเบอรี่

“ศัตรูอื่นๆ” หมายถึง สัตว์ป่าชนิดต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณสวนสตรอเบอรี่ของเกษตรกร เช่น นก กระรอก หนู เป็นต้น ซึ่งเข้ามากัดกินผลสตรอเบอรี่ ทำให้เกิดความเสียหายต่อสวนสตรอเบอรี่